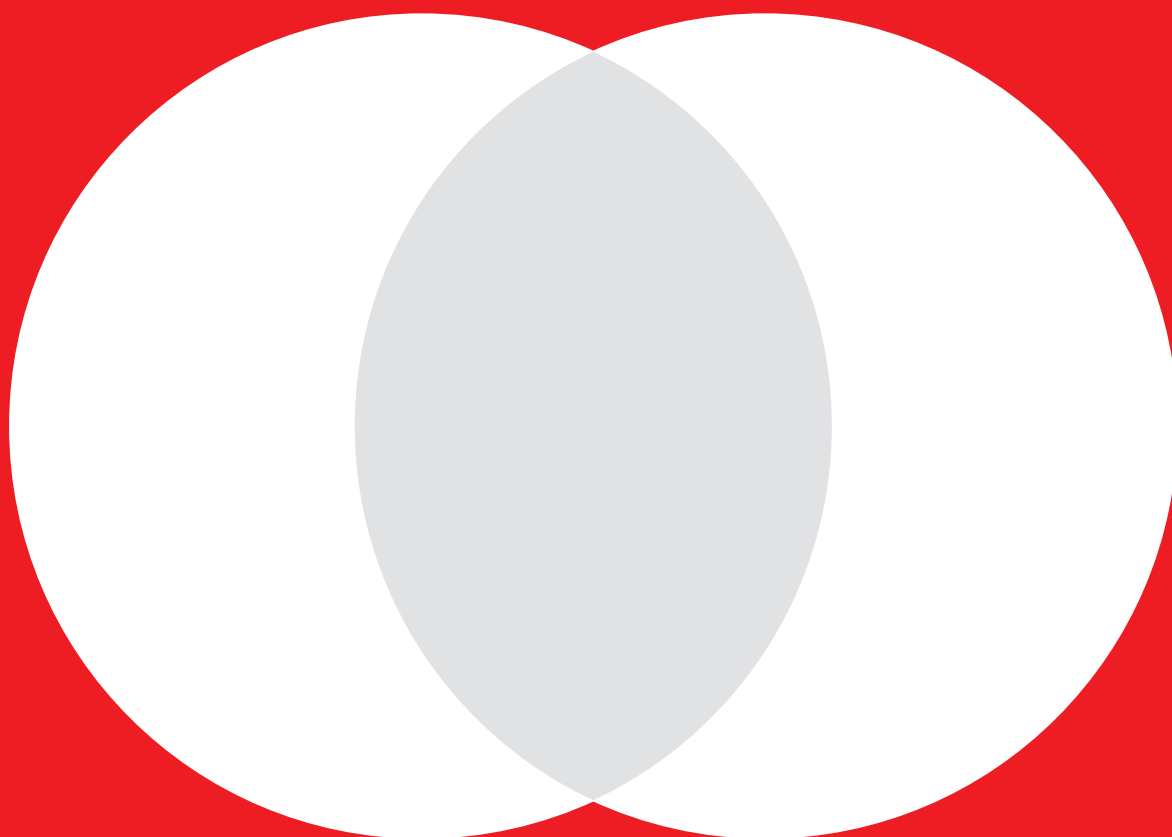

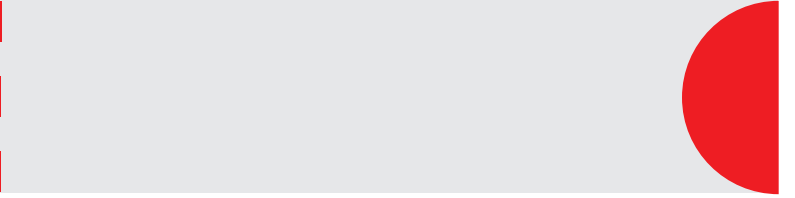
ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ALBENA AZMANOVA & GUY STANDING

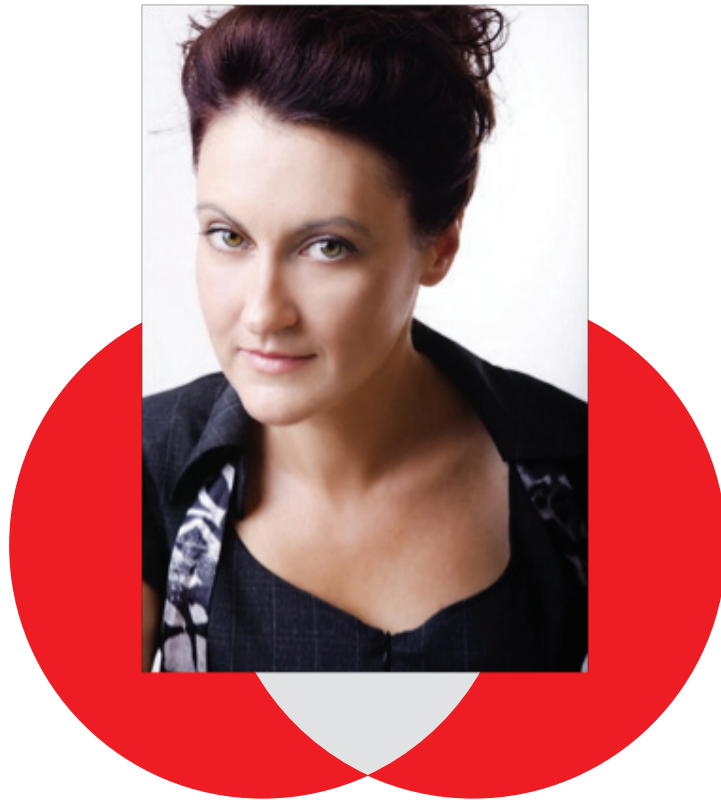
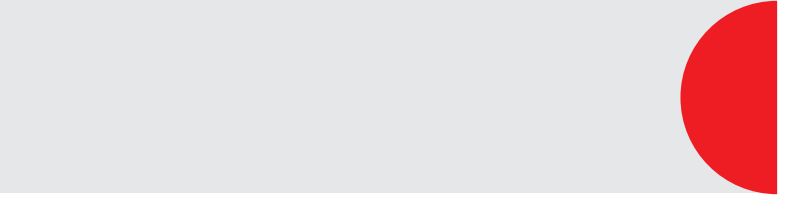

ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

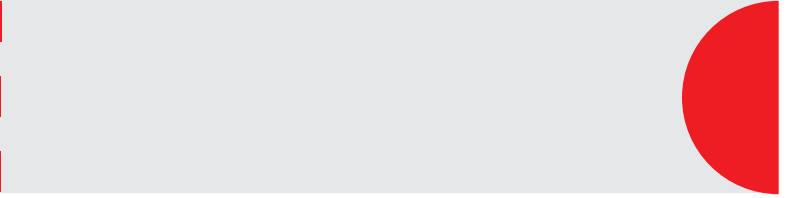
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ
ALBENA AZMANOVA & GUY STANDING

ΙΟΥΝΙΟΣ 2020

[Albena Azmanova](#)

Συγγραφέας, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Πολιτικής και Κοινωνικής Θεωρίας, University of Kent

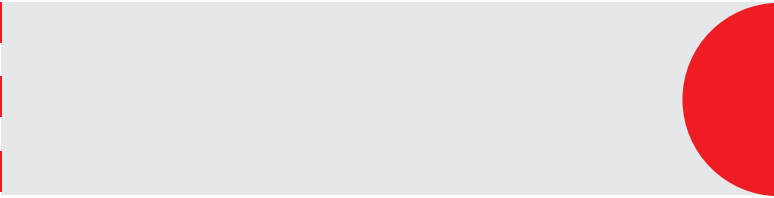
Αστάθεια, ανασφάλεια, επισφάλεια, ανισότητα: Έννοιες που χαρακτήριζαν τις σύγχρονες κοινωνίες πριν από τον Covid-19. Ποιος θα είναι ο αντίκτυπος της πανδημίας σε αυτές;

Με την απονομή του βραβείου Νόμπελ το 2013, ο οικονομολόγος Robert Shiller δήλωσε ότι «οι αυξανόμενες ανισότητες στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού στον κόσμο» είναι το πιο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίζει η κοινωνία. Όταν το άκουσα, θυμάμαι να λέω στον εαυτό μου «Αλήθεια; Πότε αντιμετωπίσαμε δηλαδή τη φτώχεια;». Έγραφα τότε το βιβλίο μου *Capitalism on Edge (Ο Καπιταλισμός στο Μεταίχμιο)*, το οποίο κυκλοφόρησε από τον εκδοτικό οίκο Columbia University Press τον Ιανουάριο. Και αυτή η ιδέα έγινε ένα από τα βασικά θέματα του βιβλίου: ότι κάνουμε λάθος αν επικεντρωνόμαστε αμιγώς στην ανισότητα, ότι κατηγοριοποιούμε εσφαλμένα τα προβλήματα και εισχωρούμε σε μάχη για το λάθος θέμα. Ξέρω ότι αυτό ακούγεται σοκαριστικό, οπότε επιτρέψτε μου να το εξηγήσω.

Η καταπολέμηση της οικονομικής ανισότητας έχει πλέον γίνει μια διάσημη πολιτική, την οποία εκφράζουν επιφανείς οικονομολόγοι όπως ο Joseph Stiglitz και ο Paul Krugman, ο Thomas Piketty, ακόμη και η Christine Lagarde του ΔΝΤ. Ο Thomas Piketty προειδοποιεί ότι αν δεν μειώσουμε ριζικά τις ανισότητες, ο ξενοφοβικός λαϊκισμός θα καταλάβει τις φιλελεύθερες δημοκρατίες και θα τις συντρίψει. Τα συνέδρια, τα ερευνητικά κέντρα, ακόμη και τα ακαδημαϊκά πτυχία στις σπουδές ανισοτήτων έχουν κορυφωθεί την τελευταία δεκαετία. Πιστεύω, ωστόσο, ότι ο προβληματισμός μας για τις ανισότητες είναι όχι μόνο εκτός τόπου αλλά και επικίνδυνος επειδή μας κάνει να παραβλέπουμε τα μεγαλύτερα προβλήματα.

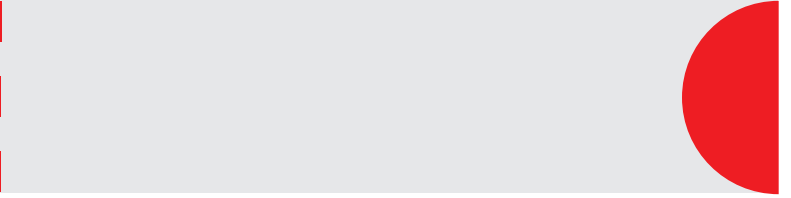
Η φτώχεια, σαφώς, είναι μια σοβαρή αδικία, αλλά όπως επισημαίνει ο φιλόσοφος Harry Frankfurt στο βιβλίο του *Ανισότητα* (2015), οι φτωχοί υποφέρουν επειδή δεν έχουν αρκετά, όχι επειδή άλλοι έχουν περισσότερα και μερικοί υπέρμετρα πολλά. Συχνά η ανισότητα συμβαδίζει με την ανακούφιση της φτώχειας, με τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου αυτών που είναι χειρότερα - εξαρτάται από τον τρόπο παραγωγής του πλούτου. Πρέπει να σκεφτούμε την ευημερία ως μια διαδικασία δημιουργίας πλούτου, όχι μόνο ως ένα αγαθό προς διανομή.

Το να επικρίνουμε την ανισότητα συνεπάγεται ότι υποστηρίζουμε την ισότητα ως αξία, και έτσι η οργή ενάντια στην ανισότητα φαίνεται πολύ ριζοσπαστική, μας κάνει να νιώθουμε ότι είμαστε στη σωστή πλευρά της ιστορίας.

Το 2019 το Κόμμα των Ευρωπαίων Σοσιαλιστών ενέκρινε ένα πρόγραμμα με τίτλο «Οκτώ ψηφίσματα για μια κοινωνία ισότητας». Αλλά αυτή η εμμονή στην ισότητα είναι μάλλον παράξενη, διότι στην πραγματικότητα, η οικονομική ισότητα δεν έχει υπάρξει ως κύριο ιδανικό για την αριστερή πολιτική, φαίνεται να το έχουμε ξεχάσει αυτό. Ο Καρλ Μαρξ δεν υποστήριξε την υλική ισότητα στο πλαίσιο του κομμουνισμού, ο τύπος διανομής που πρότεινε ήταν «ο καθένας να λαμβάνει σύμφωνα με τις ανάγκες του». Υπάρχει επίσης αυτή η επικίνδυνη εννοιολογική παγίδα: οι σκέψεις αναφορικά με την ανισότητα συνεπάγονται μια σύγκριση ανάμεσα στους ιδιώτες και τις ομάδες στις οποίες ανήκουν - αυτό διατηρεί την ατομικιστική λογική που είναι χαρακτηριστική του νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού. Αυτό το είδος σκέψης εξαλείφει την έννοια της συλλογικής ευημερίας που ήταν πάντα θεμελιώδης για τη σοσιαλδημοκρατία και για τον σοσιαλισμό. Το πιο σημαντικό: μια ιδιωτικά πλούσια κοινωνία, ακόμη και αν δεν είναι πολύ άνιση, μπορεί να είναι δημόσια φτωχή - «ιδιωτική ευημερία και δημόσια πενία» είναι ο τρόπος με τον οποίο ο John Kenneth Galbraith περιέγραψε τις δυτικές κοινωνίες στο βιβλίο του *Η Εύπορη Κοινωνία* (1958). Σήμερα αυτό είναι πιο αληθινό από ποτέ: Οι δυτικές κοινωνίες παρά τις οικονομικές κρίσεις που έχουν βιώσει, είναι θεαματικά εύπορες. Αλλά είναι επίσης εξαιρετικά φτωχές σε ό,τι αφορά τον δημόσιο τομέα, τις δημόσιες υπηρεσίες και τις δημόσιες επιχειρήσεις.

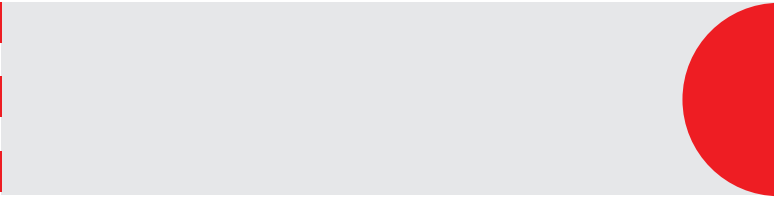
Αυτός ο συνδυασμός ευημερίας ιδιωτών και φτώχειας του δημόσιου τομέα εμφανίστηκε στα τέλη του 20ού αιώνα: καθώς οι κεντροαριστερές και οι κεντροδεξιές κυβερνήσεις δεσμεύτηκαν για την παγκοσμιοποίηση (δηλαδή για την παγκόσμια ολοκλήρωση της αγοράς μέσω του ελεύθερου εμπορίου), οι ανταγωνιστικές πιέσεις αυξήθηκαν. Περίπου εκείνη την εποχή συνέβη και η επανάσταση της πληροφορικής - η αυτοματοποίηση επέτρεψε πολλές θέσεις εργασίας να εξαφανιστούν ή να μετεγκατασταθούν (για παράδειγμα βλ. τα τηλεφωνικά κέντρα στην Ινδία). Για λόγους διατήρησης της ανταγωνιστικότητας της εθνικής οικονομίας στην παγκόσμια αγορά, οι κυβερνήσεις ανεξάρτητα από την ιδεολογική τους θέση, ξεκίνησαν την ιδιωτικοποίηση δημόσιων εταιρειών, την ευελιξία της αγοράς εργασίας, την περικοπή κεφαλαίων για βασικές δημόσιες υπηρεσίες, όπως η υγειονομική περίθαλψη και η εκπαίδευση. Αυτό έχει δημιουργήσει τεράστια οικονομική αστάθεια για τους απλούς πολίτες, για άνδρες και γυναίκες, νέους και ηλικιωμένους, για τους ειδικευμένους και ανειδίκευτους, για τις μεσαίες τάξεις και τους φτωχούς. Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με αυτό το πρόβλημα, επειδή ο σύγχρονος καπιταλισμός δεν είχε δημιουργήσει μόνο μια επισφαλή τάξη (ένα «πρεκαριάτο»), αλλά ένα επισφαλές πλήθος.

Η επισφάλεια, όχι η ανισότητα, είναι αυτό που βασανίζει το 99% των ανθρώπων. Υπάρχουν έντονες ανισότητες σε αυτήν την ανασφάλεια και όσοι είναι φτωχοί υποφέρουν περισσότερο - και αυτό είναι άδικο. Αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η ρίζα του προβλήματος είναι η γενικευμένη επισφάλεια. Ας αποπειραθούμε ένα πείραμα σκέψης: φανταστείτε ότι αναδιανέμουμε τον πλούτο για να επιτύχουμε τέλεια ισότητα μεταξύ των πολιτών. Θα συνεχίσουμε να έχουμε ανεπαρκή χρηματοδότηση νοσοκομείων και ιατρικού προσωπικού χωρίς ούτε το βασικό προστατευτικό εξοπλισμό. Ταυτόχρονα, εάν διασφαλίσουμε ισχυρές βασικές δημόσιες υπηρεσίες, η ανισότητα δεν θα έχει σημασία. Μόνο όταν ο πλούτος είναι η μόνη προφανής πηγή ασφάλειας, η ανισότητα του πλούτου γίνεται κοινωνικό πρόβλημα. Η πανδημία έχει επιδεινώσει και τα τρία προβλήματα που υπήρχαν πριν από την έκρηξή της, τη μαζική επισφάλεια, την οικονομική ανισότητα και τη φτώχεια. Ελπίζω όμως να έχει καταστεί σαφές ότι ως επείγουσα ανάγκη πρέπει να διορθώσουμε πάνω απ' όλα τη ρίζα του προβλήματος, την αδυναμία του δημόσιου τομέα. Κανένας από εμάς δεν μπορεί να είναι αρκετά πλούσιος για να παρέχουμε στον εαυτό μας την ποιότητα ζωής που συνοδεύεται από εξαιρετική δημόσια υγειονομική περίθαλψη, σταθερή εκπαίδευση και ακμάζοντα πολιτισμό.

Η κρίση του κορονοϊού αποσταθεροποίησε μερικούς θεμελιώδεις πυλώνες της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης όπως τη γνωρίζουμε τις τελευταίες τρεις δεκαετίες; Κάτι «νέο» θα γεννηθεί ή σταδιακά θα πάμε προς «μια από τα ίδια» κατεύθυνση;

Αυτό που έγινε εμφανές, είναι ότι η παγκόσμια οικονομία δεν αποτελείται από εθνικές οικονομίες που ενσωματώνονται μέσω του εμπορίου, αλλά είναι ένα δίκτυο εφοδιαστικών αλυσίδων που καλύπτει την υφήλιο - έχουμε μια πραγματικά διακρατική διαδικασία παραγωγής. Αυτές οι εφοδιαστικές αλυσίδες διακόπηκαν από το lock-down. Η Κίνα είναι κορυφαίος παραγωγός ιατρικών γαντιών και άλλου κρίσιμου εξοπλισμού -όπως αναπνευστήρες- αλλά για να κατασκευάσει αυτούς τους αναπνευστήρες, εισάγει εξαρτήματα από την Ελβετία. Ακόμα και αν προσπαθήσουμε να επαναπατρίσουμε κάποιες παραγωγές, αυτές οι αλυσίδες παραγωγής θα πρέπει να ξαναρχίσουν - θα είναι πολύ πιο αποτελεσματικό από την προσπάθεια επαναπατρισμού της παραγωγής ενός τελικού προϊόντος. Ωστόσο, εδώ είναι μια ευκαιρία να αναμορφώσουμε την παγκοσμιοποίηση, επιβάλλοντας υψηλότερα πρότυπα εργασίας και προστασίας του περιβάλλοντος.

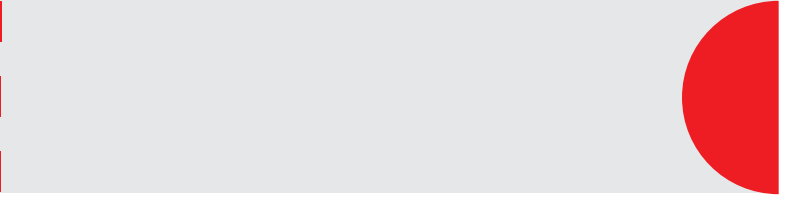
Αυτή είναι η δύναμη της εφοδιαστικής αλυσίδας - η Κίνα χρειάζεται την αγορά της ΕΕ-, θα πρέπει να συμμορφωθεί με αυτά τα πρότυπα για να θέσει τα προϊόντα της. Μπορούμε να οδηγηθούμε σε μια διεθνή ολοκλήρωση σύμφωνα με νέους κανόνες - η Νέα Πράσινη Συμφωνία (Green New Deal) μπορεί να λάβει χώρα μόνο ως διεθνής συμφωνία. Τούτο συμβαίνει επειδή εάν δεν μειώσουμε τις ανταγωνιστικές πιέσεις της παγκόσμιας οικονομίας, στο πλαίσιο της οποίας το οικονομικό πλεονέκτημα έγκειται σε εκείνους που εκμεταλλεύονται τους εργαζόμενους και καταστρέφουν το περιβάλλον, η Πράσινη Νέα Συμφωνία θα παραμείνει μέρος της φαντασίας.

Ποιο θα έπρεπε να είναι το κατάλληλο μείγμα πολιτικής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης και τη διασφάλιση μίας βιώσιμης και δίκαιης ανάκαμψης; Η κλασική διχοτόμηση Αριστεράς-Δεξιάς μπορεί να δώσει απάντηση στα τρέχοντα διλήμματα πολιτικής;

Αναδύεται μια συναίνεση πέρα από ιδεολογικές γραμμές σε ό,τι αφορά την οικονομική ανάκαμψη, μιας επιστροφής στην πολιτική λογική ανάπτυξης-αναδιανομής που ήταν το σήμα κατατεθέν του μεταπολεμικού κράτους πρόνοιας. Μια τέτοια πολιτική στροφή θα μπορούσε να αποβεί ατυχής, καθώς θα υπονόμει στην ατζέντα γύρω από την περιβαλλοντική δικαιοσύνη. Η συμπεριληπτική ευημερία του δεύτερου μισού του 20ου αιώνα επετεύχθη διαμέσου της εντατικοποίησης της παραγωγής και της κατανάλωσης, η οποία κατέστρεψε το φυσικό περιβάλλον. Πράγματι φαίνεται πως η ΕΕ κινείται προς αυτήν την κατεύθυνση: ναι μεν σε διακηρυκτικό επίπεδο επέδειξε μια ισχυρή δέσμευση για την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία, αλλά την ίδια στιγμή η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αρνήθηκε να θέσει πράσινες δεσμεύσεις στην οικονομική βοήθεια που προσέφερε στις βιομηχανίες – άφησε τις εθνικές κυβερνήσεις να λάβουν αυτές τις αποφάσεις. Αυτή είναι μια χαμένη ευκαιρία. Πρέπει επίσης να απομακρυνθούμε από μία δέσμευση στην ανάπτυξη-αναδιανομή και αντίθετα να δώσουμε έμφαση στο πώς θα παλέψουμε την επισφάλεια – διότι αυτό είναι το πραγματικό πρόβλημα των κοινωνιών μας και των πολιτών. Θα πρέπει να αναπλάσουμε την ατζέντα της κοινωνικής δικαιοσύνης μακριά από την αναδιανομή και κοντά στην οικονομική σταθερότητα. Μόνο έτσι θα γεφυρώσουμε την ατζέντα της κοινωνικής δικαιοσύνης με την ατζέντα της περιβαλλοντικής δικαιοσύνης.

Καθολικό Βασικό Εισόδημα, Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Εγγυημένη Απασχόληση κ.ά. Ποιο από αυτά τα εργαλεία μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα την επόμενη ημέρα της πανδημίας; Ίσως ένας συνδυασμός κάποιων εξ αυτών;

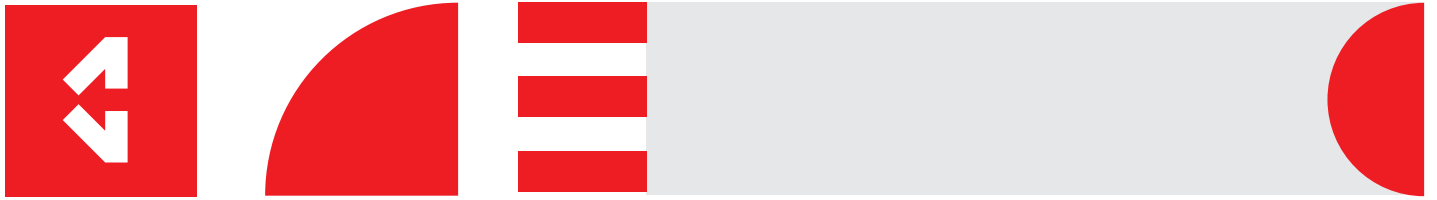

Αυτό που ονόμασα «μαζική επισφάλεια» δημιουργείται από δύο παράγοντες. Από τη μία πλευρά, τα κεφάλαια για βασικές δημόσιες υπηρεσίες μειώθηκαν ήδη πριν από την οικονομική κατάρρευση του 2008 και ενισχύθηκαν την επόμενη δεκαετία για χάρη της χρηματοοικονομικής σταθεροποίησης. Η πανδημία του Covid-19 έφερε στο φως τη σημασία των κοινωνικών υποδομών σε ό,τι αφορά τις δημόσιες επενδύσεις, την επιστήμη και τη διαθεσιμότητα καλώς χρηματοδοτούμενων υπηρεσιών δημόσιας υγείας, προσβάσιμες από όλους. Οι χώρες που αντιμετώπισαν επιτυχώς την πανδημική κρίση (π.χ. Ταϊβάν, Νότια Κορέα, Αυστραλία, Γερμανία) διαθέτουν καθολικά και προσιτά προγράμματα ασφάλισης δημόσιας υγείας. Σε αυτό λοιπόν πρέπει να δοθεί προτεραιότητα: δημόσιες επενδύσεις στην επιστήμη και την υγεία. Επιτρέψτε μου να σας δώσω ένα παράδειγμα: το 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή πρότεινε να επιταχυνθεί η ανάπτυξη εμβολίων για παθογενείς ιούς όπως ο κορωνοϊός. Αυτό συνέβη στο πλαίσιο της Πρωτοβουλίας Καινοτόμων Φαρμάκων (IMI), μιας συνεργασίας δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, η οποία αποσκοπεί στην υποστήριξη της πρωτοποριακής έρευνας στην Ευρώπη. Οι φαρμακευτικές εταιρείες αυτού του Οργανισμού, ωστόσο, απέρριψαν την ιδέα και η Επιτροπή δεν της έδωσε συνέχεια. Παρόλο που από οικονομικής άποψης είναι ορθή απόφαση για τις φαρμακευτικές εταιρείες ως ιδιωτικοί οικονομικοί παράγοντες να μην δίνουν προτεραιότητα στα εμβόλια επειδή είναι λιγότερο κερδοφόρα από τα φάρμακα για χρόνιες ιατρικές παθήσεις, εναπόκειται στις δημόσιες αρχές να ενεργήσουν υπεύθυνα για τη διαφύλαξη του δημοσίου συμφέροντος, αντί να βασίζονται στην καλή θέληση δρώντων της αγοράς. Επομένως, αυτό δεν είναι μια αποτυχία της αγοράς, είναι μια αποτυχία της κυβέρνησης - η απόφαση μιας δημόσιας αρχής, έχοντας πλήρη γνώση του προβλήματος και κατανοώντας την ευθύνη της, να ακολουθήσει τις προτιμήσεις των ιδιωτών-οικονομικών δρώντων.

Πρέπει να καταπολεμήσουμε αυτήν την ανεπάρκεια αναθέτοντας στη δημόσια αρχή να κάνει τη δουλειά της, να παράσχει τα δημόσια αγαθά που δεν μπορούν να προσφέρουν οι πολίτες ή οι οικονομικοί παράγοντες, από την έρευνα εμβολίων έως τον καθαρό αέρα. Ο δεύτερος παράγοντας που δημιουργεί κοινωνική επισφάλεια είναι η αυτοματοποίηση- καταστρέφει περισσότερες θέσεις εργασίας από όσες δημιουργεί· αλλά αυτή ακριβώς είναι η υπόσχεση της αυτοματοποίησης, ότι θα είμαστε σε θέση να ικανοποιήσουμε τις ανθρώπινες ανάγκες με ελάχιστη εργασία. Το Καθολικό Βασικό Εισόδημα και η Εγγυημένη Εργασία αποτελούν λύσεις ως προς αυτό. Θα μπορούσαμε να σχεδιάσουμε σχήματα για από κοινού θέσεις εργασίας - με αυτόν τον τρόπο οι άνθρωποι θα έχουν τόσο ασφαλή εργασία όσο και περισσότερο χρόνο για άλλες σημαντικές δραστηριότητες (λ.χ. οικογένεια, πολιτισμός, κοινότητα, ελεύθερος χρόνος).

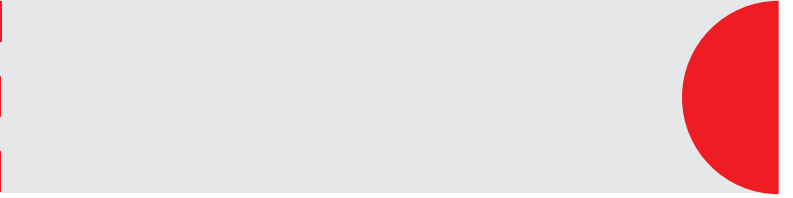

Θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε περισσότερες κοινωνικές επιχειρήσεις-εταρείες που λειτουργούν σε εμπορική βάση, αλλά πρωταρχικός σκοπός τους είναι να εξυπηρετούν τις κοινότητές τους, όχι να αποφέρουν κέρδη. Αυτό γίνεται τώρα μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, αλλά σε πολύ μικρή κλίμακα επειδή τα κεφάλαια είναι περιορισμένα, ωστόσο, η τεχνογνωσία υπάρχει.

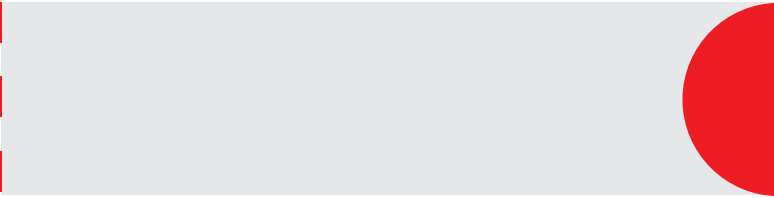
Τόσο από την Αριστερά όσο και από τη Δεξιά εκφράζεται αμφιβολία για το εάν αυτά τα «εγγυημένα» εργαλεία θα είναι αποτελεσματικά. Οι πρώτοι τονίζουν την πιθανή αποδόμηση του Κράτους Πρόνοιας και την περαιτέρω απορρύθμιση της εργασίας ενώ οι άλλοι υπογραμμίζουν το οικονομικό βάρος και τον ηθικό κίνδυνο. Έχουν βάση οι κριτικές αυτές;

Αυτές οι επικρίσεις είναι αιτιολογημένες, αλλά πρέπει να τετραγωνίσουμε τον κύκλο -δεν μπορούμε να αποσταθεροποιήσουμε τις κοινωνίες μας περαιτέρω συρρικνώνοντας το δημόσιο τομέα και καθιστώντας τις θέσεις εργασίας πιο ανασφαλείς- αλλιώς θα έχουμε μαζικές ταραχές και λεηλασίες. Αλλά ούτε μπορούμε να επιστρέψουμε στην παλιά φόρμουλα της προοδευτικής πολιτικής «αναδιανομή, αναγνώριση, εκπροσώπηση». Πρέπει να αναρωτηθούμε: «Θέλουμε τη συμπερίληψη, την ισότητα, την εκπροσώπηση και την αναγνώριση στο πλαίσιο τι είδους ζωής;». Τη ζωή του άπειρου άγχους, της ανασφάλειας, της περιβαλλοντικής καταστροφής και της απειλής υγειονομικής κρίσης; Αξίζει η ιδιωτική αφθονία που είναι πιθανό να επιτύχουμε με αυτόν τον τρόπο;

Guy Standing

Οικονομολόγος, Καθηγητής SOAS University of London, Ιδρυτικό μέλος και επίτιμος συμπρόεδρος του BIEN (Basic Income Earth Network)

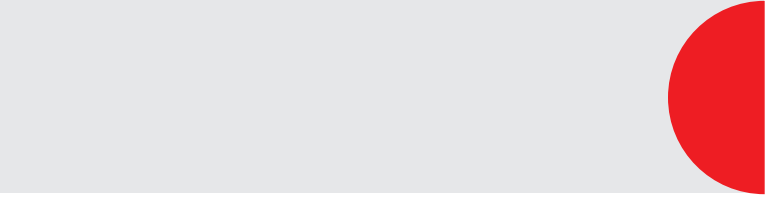
Αστάθεια, ανασφάλεια, επισφάλεια, ανισότητα: Έννοιες που χαρακτήριζαν τις σύγχρονες κοινωνίες πριν από τον Covid-19. Ποιος θα είναι ο αντίκτυπος της πανδημίας σε αυτές;

Η νεοφιλελεύθερη οικονομική στρατηγική που ξεκίνησε να ξεδιπλώνεται τη δεκαετία του 1980 έχει διαμορφώσει ένα παγκόσμιο οικονομικό σύστημα που περιγράφεται καλύτερα ως ραντιέρικος («κερδοσκοπικός») καπιταλισμός, στο οποίο ολοένα και περισσότερο εισόδημα και πλούτος που παράγονται κατευθύνονται στους κατόχους της ιδιοκτησίας - χρηματοπιστωτικής, φυσικής και της αποκαλούμενης πνευματικής. Και ενώ, ταυτόχρονα, λιγότερα πηγαίνουν προς αυτούς που βασίζονται στην εργασία για το εισόδημά τους, η νέα τάξη του προκαριάτου λαμβάνει ακόμη λιγότερα ενώ υποφέρει από χρόνια οικονομική ανασφάλεια. Ζουν στο όριο του μη βιώσιμου χρέους.

Η επισφάλεια, ωστόσο, σημαίνει κάτι παραπάνω από ασταθείς σχέσεις εργασίας και αβέβαιο εισόδημα. Η χειρότερη πτυχή της είναι ότι το προκαριάτο αισθάνεται σαν «ικέτης», που πρέπει να ικετεύσει για εισόδημα και στήριξη, χωρίς ισχυρά κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα. Όλα αυτά επιδεινώνονται ακόμη περισσότερο εξαιτίας της πανδημίας διότι το προκαριάτο έχει τη μικρότερη ανθεκτικότητα και δυνατότητα να αντιστέκεται σε σοκ (βλ. ακραίες μεταβολές). Και, κατά ειρωνική έννοια, στις περισσότερες χώρες τα αντίμετρα των κυβερνήσεων στην πραγματικότητα επιδείνωσαν την ανισότητα και τις ανασφάλειες που βίωνε το προκαριάτο.

Η κρίση του κορονοϊού αποσταθεροποίησε μερικούς θεμελιώδεις πυλώνες της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης όπως τη γνωρίζουμε τις τελευταίες τρεις δεκαετίες; Κάτι «νέο» θα γεννηθεί ή σταδιακά θα πάμε προς «μια από τα ίδια» κατεύθυνση;

Κυβερνήσεις, κεντρικές τράπεζες και διεθνείς χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί θα προσπαθήσουν να αναγεννήσουν το χρηματο-οικονομικό καπιταλισμό. Όπως στην περίπτωση της οικονομικής συντριβής του 2007-2008, έχουν ρίξει ήδη τεράστια ποσά για τη στήριξη των χρηματοπιστωτικών αγορών. Αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα πολλά εκατομμύρια άνθρωποι να ενταχθούν στο προκαριάτο και να μείνουν άστεγοι, υπερχρεωμένοι και να υπόκεινται σε αυτοκτονικές τάσεις. Αλλά ελπίζω ότι αρκετοί άνθρωποι θα αρνηθούν να τους επιτρέψουν να συνεχίσουν προς αυτή την πορεία. Γνωρίζουμε ότι στηρίζοντας αποκλειστικά το χρηματοπιστωτικό τομέα το μόνο που θα γίνει είναι να επιδεινωθούν τα δεδομένα και αυτό θα οδηγήσει σε έναν δεύτερο και τρίτο γύρο της ύφεσης που προκάλεσε η πανδημία.

Ποιο θα έπρεπε να είναι το κατάλληλο μείγμα πολιτικής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κρίσης και τη διασφάλιση μίας βιώσιμης και δίκαιης ανάκαμψης; Η κλασική διχοτόμηση Αριστεράς-Δεξιάς μπορεί να δώσει απάντηση στα τρέχοντα διλήμματα πολιτικής;

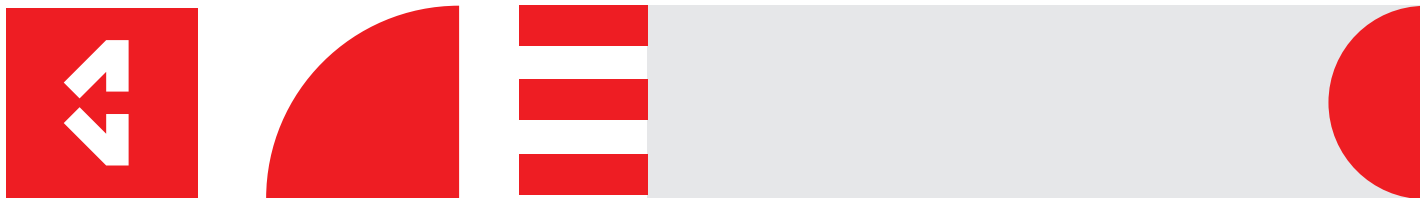
Θα απαντήσω αυτές τις ερωτήσεις με το βλέμμα στην επόμενη φάση. Αλλά θέλω να δώσω έμφαση στο ότι αυτή είναι μία κομβική στιγμή γι' αυτούς που ισχυρίζονται ότι ανήκουν στην πολιτική Αριστερά. Πρέπει να προσφέρουν μία στρατηγική μετασχηματισμού, βασισμένη στις αξίες του Διαφωτισμού, μία στρατηγική βασισμένη στην αποδόμηση του ραντιέρικου καπιταλισμού και στην οικοδόμηση μιας οικολογικά βιώσιμης κοινωνίας.

Καθολικό Βασικό Εισόδημα, Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα, Εγγυημένη Απασχόληση κ.ά. Ποιο από αυτά τα εργαλεία μπορεί να αξιοποιηθεί καλύτερα την επόμενη ημέρα της πανδημίας; Ίσως ένας συνδυασμός κάποιων εξ αυτών;

Έχω κάνει τη θέση μου όσο το δυνατόν πιο ξεκάθαρη στα βιβλία μου. Πρέπει να απαιτήσουμε και να εργαστούμε για ένα νέο σύστημα αναδιανομής εισοδήματος, που θα απορρίπτει τις παρωχημένες επιταγές του εργατισμού (labourism) τον οποίο υποστήριξαν οι παραδοσιακοί σοσιαλδημοκράτες, χωρίς επιτυχία, τον 20ο αιώνα. Ο Μαρξ υποστήριξε ότι η εργασία είναι «αποξενωμένη δραστηριότητα» και είχε δίκιο. Ένα πρόγραμμα Εγγυημένης Απασχόλησης θα ήταν παράλογο και θα οδηγούσε σε «επαγγελματικό φόρτο» όπως εξήγησα στο βιβλίο μου *Battling Eight Giants: Basic Income Now (Πολεμώντας 8 Γίγαντες: Βασικό Εισόδημα Τώρα)*. Γιατί οι προοδευτικοί θέλουν όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους σε θέσεις υποβαθμισμένης εργασίας; Εάν είσαι σε μία θέση εργασίας είσαι υποχρεωτικά υπόλογος σε έναν εργοδότη. Αρκετά δίκαιο. Αλλά επιτρέψτε μας να μην το ρομαντικοποιήσουμε ως προοδευτικό στόχο.

Ο Βασικός Μισθός είναι μία πολιτική στη βιομηχανική αγορά εργασίας, που μπορεί να λειτουργήσει σε κάποιο βαθμό στην αγορά εργασίας της Βιομηχανίας. Αλλά ουσιαστικά πρόκειται για μία αξιοπρεπή χειρονομία στις ευέλικτες, έμμεσες εργασιακές σχέσεις του παρόντος και του μέλλοντος.

Υποστήριξα την ιδέα ενός βασικού εισοδήματος ως πυλώνα ενός νέου αναδιανεμητικού συστήματος για πάνω από 30 χρόνια. Δεν αποτελεί πανάκεια.

Αλλά θα μπορούσε να αποτελέσει ζήτημα κοινωνικής δικαιοσύνης, που θα ενίσχυε τη φιλελεύθερη και ρεπουμπλικανική ιδέα της ελευθερίας (σ.σ. του ανεξάρτητου και του συμμετοχικού υποκειμένου αντίστοιχα), παρέχοντας σε όλους βασική ασφάλεια. Θα έπρεπε να χρηματοδοτηθεί από τη δημιουργία ενός Commons Capital Funds (σ.σ. Ταμείο των Κοινών) όπως υποστήριξα στο βιβλίο μου *Plunder of the Commons: A Manifesto for Sharing Public Wealth* (σ.σ. η *Αρπαγή των Κοινών: Ένα Μανιφέστο για το Διαμοιρασμό του Δημόσιου Πλούτου*).

Τόσο από την Αριστερά όσο και από τη Δεξιά εκφράζεται αμφιβολία για το εάν αυτά τα «εγγυημένα» εργαλεία θα είναι αποτελεσματικά. Οι πρώτοι τονίζουν την πιθανή αποδόμηση του Κράτους Πρόνοιας και την περαιτέρω απορρύθμιση της εργασίας ενώ οι άλλοι υπογραμμίζουν το οικονομικό βάρος και τον ηθικό κίνδυνο. Έχουν βάση οι κριτικές αυτές;

Η παλιά Αριστερά είναι παθητικά συντηρητική, ακόμη και αντιδραστική. Ο Albert Hirschman σε ένα υπέροχα διορατικό βιβλίο, τόνισε ότι κάθε φορά που εμφανίζεται μία νέα κοινωνική πολιτική, οι επικριτές της ισχυρίζονται ότι θα οδηγούσε σε απώλεια άλλων κοινωνικών πολιτικών, όπως το κράτος πρόνοιας. Αυτό δε συνέβη ποτέ. Πάντα θα πρέπει να αγωνιζόμαστε για να διατηρούμε τις κοινωνικές αναδιανεμητικές παροχές. Αυτό σίγουρα δεν δικαιολογεί την παραίτηση από άλλους προοδευτικούς στόχους. Θεωρώ ότι όλοι θα έπρεπε να είχαν πρόσβαση σε επαρκείς πόρους ώστε να έχουν αξιοπρεπή διαβίωση. Γιατί η Αριστερά να το φοβάται; Δεν υπάρχει βέβαια αμφιβολία ότι οι σοσιαλδημοκράτες έχουν χάσει την υποστήριξη τους παντού. Έχουν γίνει ένα κόμμα του «χθες».

Σε ό,τι αφορά τη Δεξιά, σίγουρα εκτίθενται σήμερα ως οικονομικά χρεοκοπημένοι. Η μόνη τους ελπίδα είναι ένα είδος οικονομικού λαϊκισμού, ώστε να στηρίξουν τον ραντιέριο καπιταλισμό. Αλλά οι ανισότητες, οι αβεβαιότητες και η πανδημία που καλλιεργούν έχουν γίνει ολοένα και πιο αδιανόητες. Στην εμπροσθοφυλακή τους είναι ο Donald Trump, ο Boris Johnson, ο Victor Orban και ένας τρελός Jair Bolsonaro, με τον Salvini και τους άλλους να βρίσκονται στις πτέρυγες. Πρέπει να συνεχίσουμε να τους χλευάζουμε, ενώ φροντίζουμε να επικεντρωνόμαστε σε μία προοδευτική ατζέντα, βασισμένης στο όραμα μιας Καλής Κοινωνίας. Πρέπει να επανεπενδύσουμε στο Μέλλον.

ENA
Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ENA Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

